

Za „Narodni dom“ v Trstu.

„Narodni dom“ v Trstu ni le lokalnega, izključno tržaškega pomena, ampak ima biti važna postojanka Slovanstva, da: Slovanstva ob Adriji. To se je naglašalo že mnogokrat, a vidnih sadov spoznane resnice smo videli malo, zelo malo. Temu se ni čuditi, ako pomislimo, koliko imamo Slovenci narodnih potreb na vseh koncih in krajih. Treba je pogledati na kakšno našo veselico: tu vam ponujajo razglednice v razne dobre namene, prodajajo kamenčke za šolsko družbo, za goslarje, številke za tombolo itd., tako, da mora človek, ki poseča naše zabave, razven vstopnine, računati še na precej mnogo drugih gotovih izdatkov. Res je, vse te ustanove, za katere plačujemo narodni davek, so koristne, potrebne. Kaj bi na pr. bilo z našo mladino, če usahnejo viri, iz katerih vzdržujemo družbo sv. Cirila in Metoda?! Skoro tri tisoč novih janičarjev več bi imel naš rod vsako leto.

Vender, če premišljamo razmere, se nam usiljuje prepričanje, da je „eno najpotrebnejše“ — in to je „Narodni dom“. Zakaj? Zato ker smemo upati, da, čim bomo imeli v Trstu svoj „Narodni dom“, udobimo ž njim velevažno investicijo, ki bo nosila bogatih obresti posamičnikom in vsemu narodu. Kako to?

Kadar se bomo združevali pod domačo streho našega „Narodnega doma“, odpadejo društvom veliki izdatki, s katerimi so sedaj združene vse večje prireditve in to bo dobiček v narodnem gospodarstvu.

Drugi dobiček pa bo v tem, da, kadar se koncentrirajo naši batalijoni pod skupno streho, kadar spoznamo in pritegnemo vse, ki so naše krvi in našega mišljenja, se narodni davek tudi pravičnejše razdeli, nego je sedaj razdeljen. Sedaj nosijo breme narodnega davka — lahko rečemo — skoro vedno iste osebe, v prvi vrsti — to bodi enkrat naglašeno — prireditelji in obiskovalci veselic. Tedaj bo pa moral, mogel in gotovo tudi hotel vsaki tržaški Slovenec po svoje prispevati k skupni stvari ter se na ta način odvali breme z ram posamičnikov. To bo olajšanje, katerega ne bi smeli prezreti. Kolikor več davkoplačevalcev, toliko manjša dotična kvota, s katero bo obremenjen posameznik!

A tudi zunanji Slovenci in Slovani bodo imeli od „Narodnega doma“ gmotnih — danes govorimo samo o teh — koristi! „Narodni dom“ bo imel svojo gostilno, svojo kavarno in prenočišča. Kako prijetno je popotniku, če je prišel v tujem mestu med svojce, s katerimi se lahko po domače zmeni in pošteno pozabava! Prepričan bo pa tudi lahko, da vdobi za primerno nizko ceno najboljše postrežbo.

Že iz teh razlogov je jasno, da je velikanske praktične koristi za narod in za posamičnike, da si čim prej postavimo svoj „Narodni dom“ v Trstu. Upamo torej, da začnejo darovi, deleži, ustanovnine kmalu prispevati v večji meri nego dosedaj! — Tako piše „Eдинost“ in mi se njenim izvajanjem pridružujemo.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Po oficijoznih naznanilih name-rava vlada sklicati državni zbor na dan 22. t. m. Vlada želi, da bi se najprej odobrili svoj čas s § 14. uveljavljeni budgetni provizoriji, na kar naj bi se začela razprava o budgetu za leto 1902 in morda tudi o nagodbi z Ogrsko. Zajedno se tudi naznanja, da predloži vlada načrt zakona o reformi tiskovnega prava. Odstrani naj se konfiskovanje ter nadomesti s subjektivnim preganjanjem, dovoliti se hoče tudi kolportajo, zato pa naj se privatni delikti žaljenja časti odvezamejo porotnikom in odkažejo rednim sodišč m. Ta zadnji namen naleti vsekako na odločen odpor, kajti potem se da tudi vsaka politična stvar zasukati tako, da se preganja kot zasebno žaljenje časti.

Deželnozborske volitve na Češkem. — Za notranje politične razmere v naši državi utegnejo letošnje deželnozborske volitve na Češkem postati posebno velikega pomena. Nemci bodo najbrž volili same nemške radikalce Wolfove stranke. Stari liberalci bodo izginili s površja in tudi Pradejevi nemški nacionalsci ne bodo nič posebnega opravili. Nemštvo na Češkem bo volilo radikalno zastopstvo in da bo to znamenito uplivalo na nemške stranke v državnem zboru, o tem pač ni dvomiti. Pa tudi mej Čehi se začneja neki preobrat, čigar posledic ne more nihče preračunati. Mladočehi bi sicer radi zbrali pod svoje okrilje vse češke stranke in ž njimi sklenili kompromis. Toda fevdalno veleposestvo skuša to preprečiti. Češki fevdalci bi radi češko kmetsko stranko, ki stoji zelo močno pod njihovim uplivom, spravili na površje in zlasti se trudi v tem smislu princ Schwarzenberg. Ako se Schwarzenbergu to posreči, pride do boja mej Mladočehi, ki bodo seveda znatno reducirani, in mej fevdalnim veleposestvom, kar bi položaj v češkem deželnem zboru izdatno premenilo in seveda tudi uplivalo na državni zbor. Češka je bila vedno tista dežela, ki je imela odločilni upliv na vse notranjepolitične razmere v državi in zato so letošnje volitve v češki deželni zbor jako velikega splošnega pomena.

Katoliški shodi. — Tudi na Češkem in na Moravskem so začeli cerkveni krogi s prirejevanjem katoliških shodov. To je naletelo na močar odpor. Tako se pripravljaja zdaj v Olomucu katoliški shod. Proti temu shodu prirede Nemci proticni shod, ki naj po njihovih intencijah postane velikanska demonstracija. Nasprotja se na ta način vsepovsod poostrujejo tako, da ni uganiti, kakšen konec bo to vzelo.

Ogrska. — Te dni se je zopet sešel ogrski državni zbor. Predlogi, naj se bivšega ministrskega predsednika Banffyja obtoži, češ, da je hotel sistirati ogrsko ustavo, so bili odklonjeni. Kossuth je interpeliral zaradi razmerja mej Avstrijo in Rusijo, glede katerega so se zlasti ogrski listi zadnji čas silno pritoževali. Državni zbor se te dni razpusti.

Italija. — Zavod sv. Jeronima je sedaj v rokah laške vlade. Papež je bil s posebnim brevom kapitel sv. Jeronima spremenil v kolegij za vzgojevanje hrvatske duhovščine. V Rimu bivajoči laški Dalmatinci so na to bržčas dogovorno z vlado naskočili zavod in se ga polastili. Tega seveda vlada ni mogla trpeti, saj se je stvar uprizorila, da bi vlada imela povod, vmes poseči. Vlada je imenovala kraljevega komisarja kot upravitelja zavoda in se bo civilno pravnim putem doglalo, kako je s tem zavodom. Seveda bo to trajalo še več let. Naša avstrijska vlada se drži popolnoma pasivno.

Francija. — Razpor mej Francijo in Turčijo, ki je nastal vsled tega, ker se Turčija neče držati privilegij, kar jih je dala francoski parobrodni družbi, se je silno poostiril. Francoski poslanik v Carigradu je že pred 14 dnevi odpotoval v Pariz, sedaj pa je francoska vlada pozvala turškega poslanika v Parizu, naj odpotuje. S tem je diplomatska zveza mej Francijo in Turčijo pretrgana. Kaj se iz tega izcimi, je težko reči,

zlasti ker se kaže, da turški sultan kar po vsej sili išče konfliktov.

Vojna v južni Afriki. — Zadnji čas ni bilo nič posebnih vesti z bojišča. Buri so še vedno na angleškem ozemlju. Vse čaka, če bo Angleška res postopala, kakor je Kitchener zagrozil, v katerem slučaju se začne strašno prelivanje krvi in požiganje v južni Afriki.

Kitajska. — Odposlanstva, ki naj prosi Nemčijo odpuščanja za umor poslanika Kettelerja, je prišlo vendar v Berlin. To odposlanstvo pa ni izpolnilo vsega tega, kar je Nemčija zahtevala. Nemčija mora biti sploh vesela, da je odposlanstvo prišlo in da je Nemčijo zadela le mala ne pa velika blamaža.

Obrtnija.

Revizija zadrug.

Zakon o obligatorični reviziji pridobitnih in gospodarskih zadrug.

Veščaki v združništvu so se več let trudili, da se potom posebnega zakona prisili vse na podlagi združnega zakona iz leta 1873. osnovane zadruge, podvreči se obligatorični reviziji. Dasi se je kazalo, da bo ves trud teh veščakov brez uspeha, se sme sedaj vendar opravičeno upati, da postane enkrat istina. Konferenca načelnikov raznih klubov poslanske zbornice je namreč načeloma sklenila, sprejeti v posvetovanje poročilo gospodarskega odseka glede načrta postave o obligatorični reviziji, kar se je tudi zgodilo v seji poslanske zbornice dne 10. junija t. l., v kateri seji se je ta načrt postave v drugem in tretjem branju sprejel. Ker se je zasedanje državnega zbora potem odgodilo, pride končna rešitev te postave šele jeseni v gospodski zbornici na vrsto. Upamo, da tega zakona sedaj ne zadene tista usoda, kakor l. 1897.

V nastopnem priobčimo poročilo odsekovega referenta, ki se je stavil načrt zakona, potem pa priobčimo tudi zakon sam.

Poročilo referenta poslanske zbornice se glasi v slovenskem prevodu tako-le:

„Velika gospodarska važnost pridobitnih in gospodarskih zadrug se kaže najboj v številkah lastnega in izposojenega kapitala, kateri leži tem zadrugam na razpolago. Koncem leta 1898. znašal je lastni kapital vseh avstrijskih pridobitnih in gospodarskih zadrug okoli 170,000.000 kron, izposojeni (tuji) pa čez 1 milijardo kron.

Velikost teh kapitalij pa, ki so večinoma prihranjen denar ljudstva, nalagajo tudi oskrbništvom pridobitnih in gospodarskih zadrug veliko odgovornost, katera je tem potrebnejša, ker nima večina zadrug bankovnega oskrbovanja, ampak obstoji na podlagi precej jednostavnih naredb, katere se niso razvijale v isti meri, kakor združništvo.

Davno so že torej spoznali v vrstah boljše razvitih in v zvezah združenih zadrug potrebo, uvesti poleg trajnega, statuarično predpisanega nadzorovanja posloводства po nadzornem svetovalstvu, ki pa v mnogih slučajih tudi

ne zadostuje, in po sedanjih postavah tudi ni obligatorično, perijodično strokovno revizijo naprav in poslovanja zadrug, da se obvaruje njih polom in s tem škoda združnega principa kolikor mogoče. Zato so obstoječe združne zveze tudi od okoli 10 let sem uvedle revizijo svojih zveznih društev in so dosegle s tem že marsikateri uspeh. Samo to, da nima večina zvez sredstva, v vseh obstoječih zadrugah izvesti revizijo po sili, je branilo, da se ni mogla uspešno razširjati ta naredba. Zato so že zdavnej voditelji združnega gibanja zagovarjali upeljavo obligatoričnih revizij, kakor so uvedene v Nemčiji po postavi z dne 1. maja l. 1889. o pridobitnih in gospodarskih zadrugah.

V 11. seji poslanske zbornice 11. maja 1891. stavili so poslanec Wrabetz in drugi o tem predlog z načrtom postave, kateri pa ni došel do posvetovanja zavoljo drugih nujnih opravil.

Vlada, spoznavša važnost revizije, stavila je v 358. seji poslanske zbornice 23. marcija l. 1895. predlog in predložila načrt postave o uvedanju obligatorične revizije, ki se je strinjal v poglavitnih stvareh s predlogom poslanca Wrabetza in drugov.

Poslanska zbornica je sprejela ta vladni predlog v svoji seji dne 21. decembra 1895 skoro soglasno, ni pa še bila ta zadeva rešena v gospodski zbornici do konca seje v januarju 1897. V 17. seji XII. sesije dne 24. maja 1897 ponovili so poslanci Wrabetz in tovariši svoj predlog, vendar pa ni prišlo do posvetovanja o njem zbok težkoč v zbornici.

Silna, pereča potreba, to vprašanje rešiti, je privelo poslance Wrabetza, dr Voglerja in drugove, da so stavili v seji 12. februarja t. l. zopet tak predlog, na katerega se naslanja ta-le načrt postave. Da bi natančneje dokazoval potrebo te postave, mislim, da ni potrebno potem, kar sem že povedal o razvitku tega vprašanja, kakor tudi z ozirom na to, koliko škode trpe mnogi krogi po polomu poedinih zadrug v zadnjem času.

Tudi temeljni princip postave, prepustiti izvedenje revizije navadno združnim zvezam, mislim, ne potrebuje daljšega utemeljevanja. Postavljena na principih samopomoči, samooskrbnitva in samoodgovornosti, združna stvar ne potrebuje direktnega nadzorstva po državnih organih, da se odstranijo vse zle navade. Iz sebe same bo našla po le tej postavi moč in sredstvo za uspešno organizacijo.

Združne zveze imajo mnogo izkušnje in strokovno sposobne revizorje, in so ti tudi poklicani, da pomagajo zadrugam kot prijazni svetovalci pri premenjanju statutow, knjigovodstva in drugih posebnih naredeb.

Državno oskrbnništvo ima na jedni strani le malo sposobnih oseb, ki bi se bile odlikovale v praksi, na drugi strani pa bi izključna kontrola pridobitnih in gospodarskih zadrug po državnih organih državnemu oskrbništvu naložila odgovornost, katere ono iz mnogobrojnih vzrokov ne more prevzeti, katerih ne bom dalje navajal. Ako se torej govori o le tej postavi o državnih revizorjih, misli se samo na izjemne slučajje.